

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי בר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ב

פרשת שלח

א. באור יש"ד.

פרק יג' פסוקים ז', יז', יח': (טו) ויקרא משה. מלאנו שנס קודם שילוח מרגלים נקרא יהושע שנאמר ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים (שמות י"ז ט'), וכן פעמים רבות נמלא בתורה בשם יהושע קודם מעשה זה, ואולם השיעור וכבר קרא, ורבים כמיו, והודיע הדבר כאן לפי שזכרו למעלה בשם יהושע, וכך פירוש, יהושע בן נון שאמרנו למעלה שנקרא בן צבית אביו הוא אותו שקרא משה יהושע כשנעשה משרתו והפקידו על ביתו, שכך היה מנהגם, כמו שקרא פרעה ליוסף לפנת פענח, כן וישם לדניאל בלטשאלר (דניאל א' ז'): (יז) עליו זה בנגב. שיעורו עלו זה הדרך בנגב, ואין פירוש בנגב ללד נגב של המחנה, כי אילו פנו עלמם ללד נגב היו הולכים למצרים, רק פירושו בנגב של ארץ כנען, והראיה כי הם הלכו בנגב וכלו עד הברון שהיא ליסודה, והכתוב אומר יהודה יעמוד על גבולו מנגב: (יח) וראיתם את הארץ מה הוא. כבר הוזכר פעמים רבות שרוב סיפורי התורה הם על דרך כלל ופרט או שתפרוט בראשונה ותכלול באחרונה, והנה גם בזה הענין דברה התורה על זה הדרך, כי מנהג הללחמים המשלחים לתור ארץ ארץ לחקרה ולהפשה הוא על שני דברים ראשיים, הא' לדעת מהות הארץ והיא והב' לדעת מהות וכמות העם אשר בה, אמנם החקירה הראשונה היא ג"כ תחלק לשתיים, הא' לדעת מהות הצנינים אם הם צפרוים או במכנרים יושבים, ועי"ז ידעו גם הם להכין כליהם ולבנות דיק ולשפוך סוללה, הב' לחקור על מהות המדינה והשדות אם מגדלים פירות ותבואות לרוב שיהיה להם ולמנהייהם לאכול ולשבע, והנה אמר להם בתחלה דרך כלל וראיתם את הארץ מה היא ואת העם היושב עליה, שהן שתי החקירות, ולפי שפרטי החקירה הראשונה הם רבים, לכן פרט השנייה בתחלה, ואמר החזק הוא הרפה, שיראו כמות גדול העם הזה וערך איצריהם אם הם גבורים למלחמה אם לא: חמעת הוא אם רב. בכמות המספר:)

אלות

1. מה קושי מוצא ברשננו בפסוק ט' אותו הוא רוצה לתרץ?
2. ברשננו מסביר את שנינו השם צ"י מה, למה?
3. מאיזה טעות רוצה ברשננו להציג לנו בביאורו לפסוק י"ז?
4. היש לנה משמעות מצעית?
5. בפסוק יח' מסביר ברשננו דרך סיפורי התורה למה זה חשוב כאן?
6. אף מה נשפחו לפדוק ולמה?
7. מה מחדש ברשננו בקטע האחרון: "אם מצא הוא את רב"?

* * *

ממצאם
וראשיתם של
אותם ענקים
ונפילים

ובעבור שהאנשים האלה, פעמים קראם הכתוב ענקים, ופעמים נפילים, ופעמים בני ענק כאילו היה אביהם מהענקים לא אמותיהם. לכן אני אומר, שהתחלת האנשים האלה קודם המבול, כאשר בני האלהים לקחו להם נשים מבנות האדם מכל אשר בחרו, כמו שכתוב בסוף סדר בראשית (בראשית ו, ב). ונאמר שם (ו, ד) "הנפילים היו בארץ בימים ההם וגם אחרי כן אשר יבואו בני האלהים אל בנות האדם וילדו להם בנים המה הגבורים אשר מעולם אנשי השם". כבר ביארתי שם⁹⁷, שבני האלהים היו אנשים ארוכי הימים כדברי הרב המורה, ושהוא עצמו דעת חכמינו זכרונם לברכה כמו שביארתי שם. ובנות האדם היו משאר העם, שלא היו חיים ימים ארוכים. כי מפני שהיו ימי חייהם קצרים כמונו היום, קראם בשם אדם. אבל מארוכי הימים, להתמדת חייהם כאילו היו נצחיים, קראם בני האלהים. והנה הם, רוצה לומר בני האלהים ההמה, לטוב מוגם ושלמות הרכבתם, היו גדולים וחזקים בגופותיהם יותר משאר העם לתולשת טבעם. וכאשר בני האלהים לקחו להם את בנות האדם הקטנות והפחותות בטבעיהם, היו הילדים הנולדים מהתחבורתם, גדולים מאד מפאת טבע האב. ולהיות אמם קטנה, לא היתה יכולה לשאת את העובר בבטנה עד תשעה חדשים. והיו מפני זה הילדים נפילים - נופלים מבטני אמותיהם קודם זמנם לשבעה חדשים. ולכן נקראו: 'נפילים', מלשון: "נפל טמון" (איוב ג, טז), שמסיבת האם שלא תוכל שאת אותם כל ימי העיבור היתה מפלת אותם. ועם כל זה היו גיבורים וחזקים ומופלגי הקומה מצד האבות. ובעבור שיחס האב והיותו מבני האלהים הראשונים, הוא היה ענק לצוארותם, כי בזה יתכבדו תמיד - לא למשפחת האם אלא ממשפחת האב - לכן קרא אותם: 'בני ענק' - בני הנכבד האלהי. והנה נשארה במשפחה ההיא כוח הזרע ההוא תמיד, שהענקים מהם היו לוקחים נשים קטנות משאר בני העם, והיו בניהם מן הנפילים כמנהג אבותיהם, והיו בני ענק אביהם. כי זהו כל כבודם, מלידה ומבטן ומהריון⁹⁸. וסיפר הכתוב כאן, שמצאו בחברון שלושה אנשים מהענקים ההם. והיו שמותיהם מפורסמים מפני הפלגת גדלם, והם: "אחימן ששי ותלמי". ונתנה התורה טעם למה היו בחברון ולא בארץ אחרת. שהיה זה, מפני היות חברון מרינה נכבדת וקדומה מאד. כי הנה היא מוזמן הפלגה, שנפוצו בני אדם ועשו יישובים מחולפים - נכנתה חברון, קודם צוען, שהיא המקום היותר נכבד שבכל מצרים, שבני ישראל ידעו ויכירו אותו. ולהיות חברון רבתי בגוים שרתי במדינות⁹⁹, היו בתוכה הענקים הנכבדים מבני האלהים. וכבר זכר הנביא (ישעיה ל, ד) "כי היו בצוען שריו", מפני שכל עיר קדומה מחברתה יושביה נכבדים. וכן חברון, מפני קדמותה, נתיישבו בה הענקים האלהי.

שאלות

1. מה מראים את פרשנו אכל הצנין הזה?
2. איך הוא מספיר את הפסוקים המצויים לפי הפנתו את הטמץ והתורה?
3. למה נקראו: "בני אלהים", נפילים?"
4. מה דעתו על חברון?
5. למה כל זה צריך לצנין אותנו?

* * *

ג. אור החיים .

פרק יד' פסוקים ז', ח':

וַיֹּאמְרוּ לְאָמֵר. אָמְרוּ תְּבַת לְאָמֵר אַחַר שְׁאָמֵר אֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אוֹלֵי כִי לְצַד שָׁגַם הַמְרַגְלִים גַּם הֵם אָמְרוּ אֶרֶץ זְבַת חֶלֶב וְגו' שֶׁהוּא שְׂבַח אֶרֶץ וְכֹנְתָם הִיְתָה לְהִרְעֵ לְהַצְדִּיק מֵאָמֵר הַדְּפִי, לְזֶה הָעִיד הַפְּתוּיב כִּי יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב נִתְּכֹנְנו לְרוֹמֵם וּלְפָאֵר אֶרֶץ. וְתַבַּת לְאָמֵר קָאן לְשׁוֹן רוֹמְמוֹת עַל דְּרַךְ אָמְרוּ (פ' תבא) הָאֵמֶרֶת וְהָאֵמִירֶךְ: טוֹבָה אֶרֶץ וְגו'. נִתְּכֹנְנו לְסַתֵּר דְּבָרֵי הַמְרַגְלִים שְׁאָמְרוּ אֶרֶץ אוֹכֶלֶת וְגו'. וְאָמְרוּ טוֹבָה מֵאֵד בֵּין כַּעֲנַן פְּרוֹתִיָּה בֵּין בִּישׁוּבָה, וְכִנְגֵד הַפְּלִגַת הַמִּנְיָעָה אָמְרוּ אֵם תִּפְצֵ וְגו' וְנִתְּנָה בְּתוֹרַת מִתְּנָה לֹא בְּכַת וְגַבֵּר אִישׁ וְגָמְרוּ אָמֵר לְחַמְנוּ הֵם:

ח) אֵם תִּפְצֵ בְּנֵי ה'. נִתְּחַפְּמו לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן סִפְק. כְּדִי שְׁנִיחוּ לָהֶם לְגַמֵּר הַדְּבָרִים כִּי יֹאמְרוּ שְׁאֵין דְּבָרֵיהֶם אֵלָא לְגַדֵּר הָאֶפְשָׁרוֹת וְלֹא בְּכַחֲמֵינָה הַהַחֲלֵט וְלִזְה הַנִּיחָים לוֹמֵר כָּל הַדְּבָרִים וְכִנְגֵד אָמְרוּ לְרַגֵּם, וְכָאן הֵבֵן שׁוֹאֵל לָמָּה לֹא רָגְמוּ עַל תַּחֲלָתָן שֶׁל דְּבָרִים שְׁהָרִי אֵין בְּדְבָרֵיהֶם הָאֶחָרוֹנִים תּוֹסַפֵּת וְשְׁנֵי מִתַּחֲלַת דְּבָרֵיהֶם, אֵלָא לְצַד שְׁבַתְחַלַּת דְּבָרֵיהֶם אָמְרוּ אֵם, הֵיוּ יוֹשְׁכִים וּמְצַפִּים גְּמֵרֵן שֶׁל דְּבָרִים וְכִשְׁעֵמְדוּ בְּהֵן אָמְרוּ לְרַגֵּם: אֶרֶץ אֲשֶׁר וְגוֹמֵר. כָּאן גּוֹרֵת מֵאָמֵר אֵם תִּפְצֵ: הוּא זְבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ. פְּרוֹשׁ הִיא וְלֹא אֶתְרַת כִּיֻּצָא בָּהּ, וְהַמְרַגְלִים אָמְרוּ זְבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ הִיא אֵין תַּבַּת הִיא מְפִלְגַת מֵהָאֶרֶץ שׁוֹלְלַת מְצִיאוֹת כִּיֻּצָא בָּהּ אֵלָא לְזַכְרוֹן אֲשֶׁר עָלִיו בָּא מֵאָמֵר זְבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ:

1. קטע הראשון פרשנו מסביר מינה עברית, מה מביאו לכת?
2. איך הוא מפרשה כאן ולאמה?
3. מה מוסיף פרשנו מביאורו קטע השני?
4. איך מסביר פרשנו את השימוש בדרך רטוריקה פסיכולוגית, האם וכמה זה הוציא?
5. שני הצדדים השתמשו בביטוי: "ארץ זאת חלב ודבש" מה ככל זאת ההבדל ביניהם?

* * *

ד. המלבי"ם - התורה והמצוה.

פרק יד' פסוק ט', יא', יח':

(ט) אך בהי אל תמרודו, מזה המשיך תולדה אחרת שלחכניע יושבי הארץ א"צ להם עצה וגבורה למלחמה רק שלא ימרדו בהי ואז אתם אל תיראו את עם הארץ, כי אז יהיה הכביש ע"י ה', ועז"א כי לחמנו הם שהם הוכנו שנאכל אותם בקל בלי שום מלחמה כמ"ש ואכלת את כל העמים אשר ה' אלהיך ניתן לך (דברים ט"ז), וגם ר"ל כמו שלחם הצומח הוא הרומם ולחם החי הוא הצומח ולחם המדבר הוא הבעל חי כן לחם העם שהם סגולת ה' ועלו במעלת הנפשית למעלה מן המדבר, הוא המדבר, סר צלם ר"ל שראוי שהרשעה תכנע לפני הקדושה כמ"ש כהמס דונג מפני אש יאכדו רשעים מפני אלהים, אולם יצייר שלא ימס הדונג מפני האש כבי אופנים, [א] בשירחק האש מן הדונג, [ב] אם יתנו מסך מבדיל וחוצץ ביניהם, וכן שלא ישרפו רשעים מפני אלהים יצייר בצד אחד אם יש מסך המגין ביניהם והיינו אם השר שלהם שהוא כחם ממעל מגין עליהם וכה המערכה יתן להם קיום, לעומת זה אמר סר צלם מעליהם ר"ל שכבר נפל השר שלהם והכח העליון המגין עליהם, ובצד השני יצייר אם שמש האלהות ואור ה' רחוק מן העולם ואינו שוכן למטה, לעמת זה אמר והי אתנו וא"כ אל תיראים כי ה' אלהיך אש אכלה הוא הוא ישמידם לפניך :

(יא) עד אנה ינאצוני, ר"ל אם הם מאמינים בהי ובכחו הגדול, וחטאם אינו מצד חסרון אמונה רק מצד הנאיץ יודעים רבונם ימתכונים למרוד בו, עד אנה ינאצוני, ואם סבת חטאם הוא חסרון אמונה שאין מאמינים בהי ובכחו הגדול להוריש גוים מפניהם, עד אנה לא יאמינו בי בכל האותות אשר עשיתי בקרבם אחרי שראו אותות הרבים שעשיתי בקרבם הלא היה ראוי שיאמינו בי אמונה שלמה :

(יב) אכנו, ואם כ"ז לא הועיל לקבוע בלבם אמונה ויראת ה' א"כ אין כל תקוה מהם להשיבם אל הטרוב וטיב יותר שאכנו בדבר וכו', כבעל הגן שרואה שנשחת הגן כולו ויעש באישים ואין תקוה לתקנו עיד ומצא בו נטע אחד טוב שאז ישחית את כל הגן כדי להצמיח הגן שנית מן הנטע ההוא שיש ממנו תקוה :

1. פרשנו לומר מכיוון שלא עברות מלחמה כי אם אמונה היא שתביא לכיבוש הארץ, התוכל להסביר?
2. פרשנו מסביר את שררת הטבע ואת המושל: "אכל לחם", התוכל להסביר?
3. מה מונע את האש להמיס את הדונג?
4. איך זה קשור לכאן?
5. שתי אפשרויות של חוסר אמונה מצלח כאן פרשנו, מה הן?
6. איזה "סתרון" לכאורה מציג הקב"ה?

* * *